

První světová válka 1914 – 1918

1. Příčiny

Příčinou tohoto konfliktu se staly nevyřešené problémy a agresivní plány velmocí **seskupených v Trojspolku (Centrální mocnosti) a Dohodě**. Nejvíce si válku přálo **Německo (císař Vilém II.)**, které usilovalo o ovládnutí střední a východní Evropy, chtělo proniknout na Balkán, porazit Británii na moři a získat další kolonie. Národ byl zpracováván **ideami nacionalismu a šovinismu**. Rakousko-Uhersko chtělo válkou vyřešit **národnostní problémy a získat nová území na Balkáně na úkor Ruska**. Pro spojenecký blok **Německo - Rakousko-Uhersko** je užíváno označení „**Centrální mocnosti**“ – podle **jejich zeměpisné polohy v Evropě**. V průběhu války se na stranu **Centrálních mocností** **připojilo Turecko a Bulharsko**. **Mocnosti Dohody tvořily Velká Británie, Francie a Rusko** – později se připojilo Rumunsko, Japonsko, USA a Itálie.

2. Záminka pro rozpoutání války

Záminkou pro rozpoutání války **se stal atentát na rakouského arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este, následníka trůnu, a jeho ženu Žofii v bosenském Sarajevu 28.6.1914** (atentátníkem byl **srbský student Gavrilo Princip** z nacionalistické organizace **Mladá Bosna**, která spolupracovala se srbskou vojenskou teroristickou skupinou **Černá ruka**). **Z podpory atentátníků bylo obviněno Srbsko, dlouhodobý rakouský protivník**. Srbsku bylo posláno na radu Německa **nesplnitelné ultimátum**. **Následně 28.7.1914 vyhlásilo Rakousko-Uhersko Srbsku válku**.

Rusko ihned mobilizovalo armádu na pomoc Srbům, Německo vyhlásilo válku Rusku a Francii a tím se aktivizovaly všechny spojenecké smlouvy. Vypukl celoevropský konflikt (Itálie zůstala zpočátku neutrální).

3. Průběh války

Válka probíhala na třech frontách – **západní, východní a jižní**.

Na západní frontě chtělo Německo bleskovou válkou vyřadit Francii, proto porušilo neutralitu Belgie a obchvatem ze severu se Němci přiblížili k Paříži. Británie, která se cítila ohrožena, vstoupila do války proti Německu. **Německý útok se zastavil na řece Marně a nastala zákopová válka, která trvala prakticky až do roku 1918**.

Zákopová válka – označení pro způsob boje, při němž se oba protivníci prakticky nehnují z místa, fronta se posouvá maximálně o několik kilometrů, protože **obě strany měly zhruba stejnou vojenskou sílu**. Střídavě probíhaly **masivní protiútoky, které většinou uvázly na ostnatých drátech a kulometné palbě nepřítele**. **Výsledkem byly pouze desetitisíce mrtvých bez jakékoliv změny pozice**.

Na východě byla fronta rakousko-ruská, Rusové za pomoci Francie zahájili ofenzívu, která **posunula frontu až ke Slovensku**. Němci museli zasáhnout a i zde se síly vyrovnaly a došlo k zákopové válce. **Na stranu Centrálních mocností se přidalo Bulharsko a Turecko**. Poté mohlo Rakousko definitivně **rozdrtit Srbsko na jižní frontě**. Zbytky srbské armády byly evakuovány na ostrov Korfu.

V roce 1915 přešla Itálie na stranu Dohody (za slib územních zisků na úkor Rakousko-Uherska – Dalmácii, Dolomity, Terst) a vázala tak rakouská vojska na jižní frontě. V témže roce se **Britové vylodili na Bosporu a vedli neúspěšné boje proti Turecku**.

Rok 1916 byl vyvrcholením válečných operací. **Na západní frontě byly svedeny bitvy u Verdunu a na řece Sommě**. Na východní frontě proběhla **ruská Brusilovova ofenzíva až na území Slovenska**. Němci museli přerušit

vojenské operace na západní frontě a přesunout své síly na východ. **Do války na straně Dohody vstoupilo Rumunsko** (bleskově poraženo = Němci získali rumunskou ropu), **dále Řecko a Japonsko**.

Dlouhotrvající válka kladla vysoké nároky na zásobování vojsk a rychle **vedla k hospodářské a politické krizi, zejména v Centrálních mocnostech**. Ty měly omezené surovinové zdroje a zásobování úspěšně narušovala i námořní blokáda ze strany Británie. **Mocnosti Dohody měly větší materiální zázemí, lepší zásobování (podpora USA) a vládlo zde menší sociální napětí** (demokratické režimy, oproti represivním autoritativním režimům Centrálních mocností).

V roce 1917 vstoupily do války USA (ačkoliv od začátku války dodržovaly neutralitu, svým námořním obchodem podporovaly zásobování Británie, proto začali Němci potápět svými ponorkami i neutrální americké lodě – **ponorková válka v Atlantiku**), to znamenalo **přelom ve válce**.

Prezident USA **Wilson vyhlásil 14 bodů mírového programu na poválečné uspořádání světa**.

V únoru 1917 proběhla v Rusku revoluce, car byl donucen abdikovat a byla nastolena republika, která chtěla pokračovat ve válce. Ale v **listopadu 1917 Lenin s bolševiky svrhl prozatímní ruskou vládu**, vydal **Dekret o míru a Dekret o půdě** a v roce 1918 **bolševici uzavřeli s Německem separátní mír v Brestu Litevském i za cenu obrovských ztrát (Bělorusko, Ukrajina, Kavkaz)**.

Východní fronta tím přestala existovat a Němci přesunuli své vojsko na západní frontu (**Ludendorfova ofenzíva**), ale materiální převaha Dohody znamenala rozhodující výhodu (první nasazení tanků).

Bolševická revoluce v Rusku navíc zradikalizovala situaci v Centrálních mocnostech. **V Rakousko-Uhersku se aktivizovala národní hnutí a monarchie se v říjnu 1918 rozpadla. V Německu vypukla revoluce, císař abdikoval a nová socialistická vláda uzavřela mír**.

Válka skončila podpisem mírové smlouvy v Compiègne (Francie) 11. listopadu 1918.

4. Důsledky 1. světové války

- Bilance - **10 milionů mrtvých, 20 milionů raněných (6 milionů zmrzačených)**.
- Byly **zničeny mnohé kulturní památky** (např. gotická katedrála v Remesši).
- **Obrovské výdaje válečných ekonomik - náklady na válku se odhadují na 338 miliard dolarů**.
- **Konečná mírová jednání byla zahájena 18. ledna 1919 na zámku Versailles u Paříže. Byl uzavřen tzv. Versailleský mír**.
- Vznikly **nové samostatné státy – tzv. nástupnické státy** (Československo, Jugoslávie, Maďarsko, Polsko, Rakousko)
- **Zanikly 4 monarchie - Rakousko-Uhersko, carské Rusko, Německé císařství, Osmanská říše**
- **Německo muselo zaplatit vysoké válečné reparace, ztratilo Alsasko a Lotrinsko i držené kolonie**.
- Došlo ke **změně způsobu vedení války – zákopová válka, první použití tanků, minometů, ponorek, letadel, vzducholodí, bojových plynů (chlór, yperit)**.
- **Sociální změny** - deformace věkové a pohlavní struktury obyvatelstva mnoha zemí vlivem úmrtí značného množství mužů; ženy se začaly domáhat svých práv (např. volebního). Vojáci po návratu z války trpěli psychickým traumatem. (Hemingway je nazval ztracenou generací - bez perspektivy, ztráta mládí).
- **Politické změny** - rozmohl se **pacifismus, ale i nacionalismus**.
- Vytvořena **Společnost národů – 1919 (světová organizace prosazující mír a spolupráci národů) se sídlem v Ženevě. Spory národů měly být v budoucnu řešeny jednáním**.

Mnoho států zůstalo pokořených, ponížených a toužících po odvetě, která byla **realizována ve druhé světové válce**.

